

Ornithologiske observationer på 4. Pearyland ekspedition sommeren 1966

Af

JEAN JUST

(With a Summary in English: *Ornithological Observations on the 4th Pearyland Expedition in the Summer of 1966.*)

Under 4. Pearyland ekspedition, der i lighed med tidligere Pearyland ekspeditioner lededes af Grev EIGIL KNUTH, blev de zoologiske undersøgelser først og fremmest knyttet til Jørgen Brønlund Fjords marine fauna. Ganske naturligt blev der imidlertid, i tilknytning til dette arbejde, samt under ophold i ekspeditionens forskellige lejre og på flyve- og vandreture i Pearyland, gjort spredte ornithologiske iagttagelser, der hovedsageligt bekræfter og supplerer hidtil over fuglefaunaen foretagne undersøgelser.

Ifølge sagens natur er iagttagelserne mangelfulde; således er den gennemgående mangel på konstatering af redepladser kun et udtryk for, at tiden ikke tillod en eftersøgning af disse, ligesom ikke observerede fugle, der før er set i Pearyland, for så vidt godt kan have været tilstede også i år.

Observationer blev især foretaget i

Wandeldalen fra Independencefjorden til Midsommersøerne. Dog var der i dagene 17.-20. maj lejlighed til at gøre enkelte notater fra Kap Morris Jesup (ca. $83^{\circ} 37' N 33^{\circ} 56' W$), Grønlands nordspids.

Daterede iagttagelser skyldes i første række stud. scient. MAX ANDERSEN og forfatteren; men jeg er de øvrige ekspeditionsmedlemmer tak skyldig for supplerende oplysninger.

Et forhold, der givetvis har den allerstørste betydning for en del af området fugle, bør nævnes her: den totale mangel på halsbåndlemminger (*Dicrostonyx groenlandicus* TRAILL.). Denne lille gnaver er hovedfødeemne for en række større fugle i Pearyland, men på trods af de betydelige afstande, der tilbagelagdes til fods i denne sommer, sås kun ét eksemplar (nær Brønlundhus) samt friske spor ved Kap Morris Jesup.

ARTSLISTE

RØDSTRUBET LOM (*Gavia stellata* (PONT.)). Den første Lom observeredes 17. juni højtflyvende over stationen med kurs mod W. Denne dato, der ligger imellem de af JOHNSEN (1953 p. 17-18) og RØEN (1965 p. 86) angivne førsteobservationer, viser formodentlig med få dages margin Lommens ankomst til området.

Sommeren igennem observeredes gentagne gange Lommer enkeltvist eller parvist flyvende over fjorden. Arten synes dog at have været langt mindre talrigt repræsenteret end i årene 1947-49 (JOHNSEN 1953 l. c.).

I nærheden af stationen fandtes i år ingen yngle- eller opholdssteder for Lommer, men fra området

omkring Børglumelvns delta hørtes flere gange i sommerens løb det karakteristiske, klagende skrig.

Fra lejren ved Pearylandville (Nedre Midsommersø: 82° 14' N, 33° 20' W) meldtes om jævnlige besøg af en enlig Lom, og 10. juli lykkedes det mig at finde reden på bredden af en mindre, klarvandet, dyb sø ca. 1 km W for Pearylandville. Reden indeholdt to æg, som var under udrugning. Kort tid efter observeredes ved samme sø to nyklækkede unger.

HAVLIT (*Clangula hyemalis* (L.)).

Havlitten observeredes første gang 12. juni, hvor en han og en hun sås svømmende i Klæresøs endnu sparsomme landvand. Resten af sommeren holdt parret til ved denne sø, men rede blev ikke påvist.

På fjorden sås ofte Havlit enkeltvis og i små-flokke på 2-4 fugle. Hyppigst nær kysten i de lavvandede områder mellem og omkring E-molen og W-molen.

KONGEEDERFUGL (*Somateria spectabilis* (L.)). Med få tilføjelser stemmer sommerens iagttagelser vedr. Kongeederfuglen helt overens med RØENS observationer (1. c.).

10. og 12. juni sås h. h. v. fra stationen og fra Opalsø 4 højtflyvende fugle med kurs mod W. 17. juni iagttoges ved en sø ca. 1 km E for Vandfaldsnæs en rede med 4 æg.

Indtil fjordisen brød op i 3'die uge af juli sås ofte flokke på 5-10 fugle, hanner og hunner, i landvandet udfor udløbet af Keddelkrogelven, Arkæologelven og Børglumelven. I sidste uge af juli og første halvdel af august iagttoges med stigende hyppighed store flokke, 10-25 hunner og unger, svømmende og ganske lavtflyvende i hele fjordens bredde, især i den ydre halvdel af fjorden mellem stationen og Independencefjorden.

Også ved Nedre Midsommersø var Kongeederfuglen hyppig sommeren igennem. Skønt reder ikke blev fundet i dette område, må det anses for givet, at der også dér findes ynglepladser.

I forbindelse med RØENS iagttagelser over Kongeederfuglens fødebiologi (1. c.) i tiden efter ankomsten til Pearyland skal følgende nævnes:

17. juni (7 dage efter den første observation af arten) blev en han skudt ca. 1 km E for Vandfaldsnæs ved en sø, der i lighed med Lersø og til forskel fra de øvrige søer i området var helt isfri som følge af den ringe dybde (ca. ½ m). Maveindholdet hos denne fugl bestod helt overvejende af Chironomide-larver opblandet med enkelte planterester, formodentlig mosser. Skønt et planktontræk i søen viste, at *Branchinecta paludosa* (O. F. MÜLLER) findes i denne sø omend i ringe mængde på dette tidspunkt, kunne denne bladfod ikke påvises i maveindholdet.

Kongeederfuglen er således ikke udelukkende henvist til og afhængig af nedfrosne krebsdyr fra året før, men kan i visse søer fouragere på levende ferskvandsdyr umiddelbart efter ankomsten.

NORDGRØNLANDSK FJELDRYPE (*Lagopus mutus captus* PETERS).

Sommeren 1966 var tilsyneladende et bedre „rype-år“ end somrene -63 og -64. 13. maj blev to, 14. maj en Rype skudt ca. 5 km S for stationen. Alle i vinterdragt. I den følgende tid observeredes jævnligt enlige fugle i dalene N og S for Oksesletten. Fra det meste af juni og juli foreligger ingen observationer fra dette område, skønt det ofte besøgte. I dalene umiddelbart E for Morænesø sås dog 13. juli to stærkt brunfarvede hunner under udførelse af kraftige afledningsmanøvrer. — Så kraftige, at det ikke lykkedes at finde reder eller unger.

16. juli blev en hun med 12 unger (3-6 dage gamle) iagttaget ved Botanikerelv nær Jørgen Brønlund Fjords munding. Det største kuld hidtil set i Pearyland var på 10 (JOHNSEN, 1953 p. 43). I dagene herefter så JOHN ANDERSEN på en tur langs Heilprinlands S-kyst adskillige noget mindre kuld, der efter beskrivelsen har været væsentligt ældre.

20. maj iagttog KNUTH en han i vinterdragt i moræneforlandet 5 km E for Kap Morris Jesup. I samme område — fra K. M. J. og ca. 10 km E-over — så jeg på samme tid en del friske spor og ekskrementer oven på den hårde sne. Temperaturen svingede mellem ± 5 og $\pm 11^{\circ}$ C på dette tidspunkt.

Hidtil nordligste iagttagelse af Nordgrønlandsk Fjeldrype er i. flg. SALOMONSEN (1950 p. 166) gjort af LOCKWOOD på Lockwood Ø: 83° 24' N (fodspor). Observationen fra K. M. J. er altså kun en ubetydelighed nordligere, men markerer til gengæld den absolutte N-grænse for artens udbredelse.

STOR PRÆSTEKRAVE (*Charadrius h. hiaticula* L.) 30. maj observeredes Stor Præstekrave første gang. En flok på 4 fugle slog sig ned ved Keddelkrogelven tæt ved stationen og efterfulgtes i de følgende dage af adskillige flokke på samme størrelse (3-6).

Sommeren igennem holdt enkelte fugle til i Keddelkrogelvens delta. Hverken rede eller unger blev iagttaget her, hvorimod en enkelt rede med æg blev set på Oksesletten (M. ANDERSEN).

Også ved Nedre Midsommersø sås Stor Præstekrave jævnlige; og 12. juli fandtes på N-siden af en større sø ca. 2 km S for Pearylandville en rede med 4 æg.

Stor Præstekrave kan ikke, som i sommeren -64 (RØEN 1965 p. 87), karakteriseres som den almindeligste af områdets småvadere, men individantallet har givetvis ikke været mindre end i de øvrige år, fra hvilke der foreligger observationer.

STENVENDER (*Arenaria i. interpres* (L.)).

Stenvenderen var den første af de små vadere, der ankom til området denne sommer. 26. maj (2 dage senere end iagttaget af RØEN (1965 p. 87)) slog en flok på ca. 15 fugle sig ned i elvdeltaet lige udenfor stationen, og i dagene herefter fulgte adskillige flokke af lignende størrelse.

I sommerens løb sås Stenvenderen kun sjældent, idet dog et enkelt par hele sommeren igennem holdt til et kort stykke oppe ad Keddelkrogelven, hvor de givetvis havde rede.

Endnu 20. august, da ekspeditionen forlod området, var kun iagttaget enkelte ungfugle, mens der på Station Nord i dagene 20.-25. august sås adskillige flokke på 5-6 ikke udfarvede fugle.

KRUMNÆBBET RYLE (*Calidris ferruginea* (PONT.))*.

Den Krumnæbbede Ryle er ikke tidligere observeret på Grønland. WINGE (1898 p. 313, *Tringa subarquata*) omtaler med skepsis et fund fra Christianshåb, og SALOMONSEN (1950 p. 567, fodn. 4) sletter definitivt denne art af listen over Grønlands Fugle.

12. juni blev imidlertid ved en lille kær-omkranset sø ca. 3 km E for Brønlundhus skudt en fugl, der på basis af størrelsen, noget mindre end Islandsk Ryle, den rødbrune farve på hoved, hals, bryst og bug, de mørkere næsten sorte vinger, den hvide overgump og først og fremmest det kraftigt krummede næb identificeredes som Krumnæbbet Ryle. Uheldigvis var artens udbredelse ikke forfatteren bekendt på ovennævnte tidspunkt, og fuglen er således ikke hjembragt til nærmere bestemmelse.

ISLANDSK RYLE (*Calidris c. canutus* (L.)).

9. juni iagttoges to eksemplarer af arten ved Klare-sø, 2 km W for stationen, og få dage senere sås endnu to flyvende lige udenfor huset. Senere blev Islandsk Ryle ikke med sikkerhed set.

SANDLØBER (*Crocethia alba* (PALLAS)).

Selningen var uden tvivl sommerens almindeligste småvader.

Første observation stammer fra 30. maj, hvilket er 4 dage tidligere end den hidtil tidligste noterede ankomstdato (JOHNSEN 1953 p. 60).

Hele sommeren sås Selninger ofte flyvende i småflokke på 2-4 fugle langs kysten af og et kort stykke ud over Jørgen Brønlund Fjord. Denne art var den eneste af de små vadere, der blev iagttaget ved Kap Harald Moltke, hvor Jørgen Brønlund Fjord munder ud i Independencefjord.

Øvrige observationer stemmer nøje overens med de af RØEN (1965 p. 88) angivne.

AMERIKANSK LILLE KJOVE (*Stercorarius longicaudus pallascens* LØPPENTHIN.)

Amerikansk Lille Kjove var sommeren igennem en regelmæssig gæst i området omkring stationen og ved fjorden i det hele taget.

Arten blev første gang observeret flyvende i en flok på 4 over isen mellem Kap Harald Moltke og Kap Knud Rasmussen 4. juni. Denne dato stemmer fuldstændig overens med de tidligere angivne ankomstdatoer, viz. 1912: 4/6, 1917: 8/6, 1921: 3/6, 1949: 4/6 (alle tal fra JOHNSEN 1953 p. 64).

16. august blev en fugl iagttaget siddende på en sten i Keddelkrogelvns delta ca. 1 km S for stationen fortærende en Snespurv.

Også ved Nedre Midsommersø sås fuglen jævnlige; 11. juli observeredes således en flok på 6 flyvende langs landvandet ved Pearylandville.

Som følge af den i indledningen nævnte totale mangel på lemminger er det næppe troligt, at arten har ynglet i Pearyland i år.

GRÅMÅGE (*Larus h. hyperboreus* GUNNERUS.)

19. maj blev en ringsæl (*Phoca hispida*) skudt i et hul sprængt i isen ret udfor stationen. 21. maj sås to Gråmåger ved kanten af hullet, hvor nogle kødstumper lå efterladt.

JOHNSEN (1953 p. 68) skriver, at Gråmågen på denne tid lever af lemminger. Såfremt disse overhovedet findes i området i rimeligt antal, er de givetvis også den for Gråmågen nemmest tilgængelige føde. I et år som i år må det imidlertid antages at arten, indtil isafsmeltingen begynder, lever af småfugle som Snespurve og Selninger, der udmattede evt. syge efter det lange træk slår sig ned i elvdeltaerne langs fjorden. Maveindholdet af en Gråmåge, skudt ved stationen 8. juni, bestod således af stærkt fordøjede, uidentificerbare fuglefjer.

I juli og indtil 20. august, hvor ekspeditionen forlod Pearyland, sås Gråmåger med ganske korte mellemrum ved affaldshullerne bag huset, på sletten ved Keddelkrogelven, i tidevandsrender langs fjordbredden og højtflyvende over land som over vand, men aldrig mere end en eller to fugle ad gangen.

Også omkring Pearylandville var Gråmågen hyppig i sommertiden.

SABINEMÅGE (*Xema sabini* (SABINE)).

Sabinemågen er ikke tidligere observeret i Pearyland. Den hidtil nordligste lokalitet er i f.lg. RØEN (1965 p. 89) Station Nord. At den for ham beskrevne fugl virkelig har været en Sabinemåge, er ganske givet, idet der igen i sommer, dog ved Jør-

* Godkendt af sjældenhedsudvalget. *Approved by the rarity-committee.*

gen Brønlund Fjord, blev set et enkelt eksemplar af arten. Denne fugl blev observeret og skudt 18. juni, mens den fiskede i tidevandsrenderne tæt ved Keddelkrogelvens udløb. Der var tale om et fuldt udfarvet eksemplar med et temmelig mørkt hoved, så mørkt at den sorte ring om halsen kun fremtrådte ganske svagt.

Maveindholdet bestod udelukkende af en stor mængde spæd fiskeyngel (1,5-3 cm).

HAVTERNE (*Sterna paradisaea* (PONT.)).

Når undtages, at sommerens første observation af arten ligger så sent som 28. juni, hvor 4 fugle iagttoges ved Vandfaldsnæs, er der god overensstemmelse med de iagttagelser, der er beskrevet af RØEN (1965 p. 89-90), idet dog Havterner gennem hele sommeren blev konstateret at være almindelig også ved Nedre Midsommersø.

SNEUGLE (*Nyctea scandiaca* (L.)).

Når de i indledningen nævnte forhold vedr. lemninger tages i betragtning, kan det ikke forbydes, at den eneste iagttagelse af Sneugle i sommerens løb var fundet af et dødt eksemplar på isen på Øvre Midsommersø (MOTZFELDT, JEPSEN).

Ugleglyp fandtes ret hyppigt i hele området mellem Independencefjord og Midsommersøerne, ligesom enkelte klumper blev indsamlet ca. 5 km E for Kap Morris Jesup; alderen af disse klumper kan

imidlertid p.g.a. ørkenklimaet have været fra et til adskillige år.

SNESPURV (*Plectrophenax n. nivalis* (L.)).

Snespurven sås allerede fra den første dag ekspeditionen var i Pearyland, d.v.s. 13. maj. I øvrigt er observationerne af arten i sommerens løb fuldt overensstemmende med de af RØEN (1965 p. 90) angivne, bortset fra at æglægningen synes at have været lidt forsinket i forhold til sommeren -64, idet der først i sidste uge af juli blev iagttaget unger, der med besvær var i stand til at flyve fra klippeblok til klippeblok.

I dagene 9.-12. juli så jeg adskillige Snespurve sidde på isen på Nedre Midsommersø ofte flere hundrede meter fra land. Ved nærmere eftersyn viste det sig, at fuglene opholdt sig på steder, hvor den kraftige optøning forårsagede en sprækkedannelse i isen af ganske smalle, parallelle, 10-30 cm lange revner. I disse klækkedes et vældigt antal Chironomider, der iagttoges dansende over isen og liggende på denne omkring sprækkerne. Det var disse Chironomider, Snespurvene var interesserede i, formentlig som føde til ungerne, (jvf. SALOMONSEN, 1950 p. 550).

20. maj blev 2 Snespurve observeret umiddelbart E for Kap Morris Jesup. Selvom dette kun er ca. 20 km nordligere end den af RØEN observerede fugl ved Nordre Dobbeltø, betegner det dog den absolute N-grænse for artens udbredelse på landjorden.

SUMMARY IN ENGLISH

Ornithological Observations on the 4th Pearyland Expedition in the Summer of 1966

During the 4th Pearyland Expedition, under the leadership of Count EIGIL KNUTH, some ornithological observations were made in Wandeldalen from Independencefjord along Jørgen Brønlund Fjord up to the Midsummerlakes. Also a few notes were taken around Kap Morris Jesup, the northernmost landpoint in the world.

Ornithological studies, however, were not the main purpose of the participating zoologists, so that the lack of details, mostly about breeding biology, is due to the fact that time did not allow a careful exploration of the localities. Also birds previously seen in Pearyland but not noticed this summer may well have been present.

A fact, that seems to be of rather great importance, should be mentioned here: the complete lack of Greenland Collared Lemming (*Dicrostonyx groenlandicus* TRAILL.), which have previously been met with in fairly great numbers in Pearyland. This small rodent constitutes a main source of food for some of the larger birds in North Greenland.

Gavia stellata (PONT.): Frequently met with along Jørgen Brønlund Fjord. Nest with two eggs found near Pearylandville at Lower Midsummerlake.

Clangula hyemalis (L.): Common throughout the summer in small lakes and in shallow water along the fjord. Always single or in small flocks (2-4). Also seen at the Midsummerlakes.

Somateria spectabilis (L.): Arrived on June 10th. On a very shallow lake near Brønlundhus the King Eider was found to feed almost exclusively on chironomid-larvae. A nest with four eggs was found at the same lake. The King Eider appeared in great number along the fjord and was often seen at the Midsummerlakes where it most probably bred.

Lagopus mutus captus PETERS: The Ptarmigan was seen in the whole area from Independencefjord to the Midsummerlakes though it was not common. On July 16th a hen with 12 chickens were seen near Independencefjord.

On May 20th KNUTH observed a Ptarmigan 5 kilometers E of Kap Morris Jesup, where also several fresh footprints were found. Northernmost record of the species.

Charadrius h. hiaticula L.: First observation on May 30th. Very common in the vicinity of Brønlundhus. Nest with 4 eggs was found near Pearylandville (see above).

Arenaria i. interpres (L.): The first wader to arrive this summer. First observation on May 26th. Nests were not found, but in the middle of August a few young birds were seen in the area around Brønlundhus.

Crocethia alba (PALL.): The first Sanderlings arrived on May 30th from which date it was undoubtedly the most common of the small waders.

Calidris c. canutus (L.): On June 9th two birds were seen at Klaresø 2 kilometers W of Brønlundhus and a few days later another two were observed immediately outside the house.

Calidris ferruginea (PONT.): Curlew Sandpiper has never been found in Greenland. On June 12th, however, a bird was shot at a small lake 3 kilometers E of Brønlundhus which was beyond doubt identified as belonging to the abovementioned species. *The record has been approved by the rarity-committee.*

Stercorarius longicaudus pallescens LÖPPENTHIN: Long-tailed Skua was seen from June 4th. Throughout the summer it was frequently met with along the fjord, and on July 11th 6 birds were observed flying over Pearylandville.

Due to the abovementioned lack of Lemmings the Skua has probably not been breeding in Pearyland this year.

Larus h. hyperboreus GUNNERUS: Glaucous Gull was seen in numbers over and along the fjord during the summer.

Until the ice on the lakes and the fjord breaks, Glaucous Gull has previously been found to feed on Lemmings. The stomach-content of a bird shot on June 8th consisted of unidentified birdfeathers.

Xema sabini (SABINE): On June 18th a Sabine's Gull was shot at the coast of Jørgen Brønlund Fjord very near Brønlundhus. The stomach-content consisted exclusively of fry (1,5-3 cm.).

This observation is the northernmost record of the species.

Sterna paradisaea (PONT.): Arctic Tern was seen regularly during the summer at Jørgen Brønlund Fjord and at Lower Midsummerlake.

Nyctea scandiaca (L.): The Snowy Owl was not seen alive this summer, but a dead specimen was found on the ice on Upper Midsummerlake.

On May 20th a few pellets were collected around Kap Morris Jesup.

Plectrophenax n. nivalis (L.): The Snow-Bunting was very common in the area along the fjord and at Lower Midsummerlake. At the latter locality it was found feeding on chironomids hatched through small cracks in the lake-ice.

On May 20th two Snow-Buntings were seen immediately E of Kap Morris Jesup. Northernmost record on land.

LITTERATUR

JOHNSEN, P., 1953: Birds and Mammals of Pearyland in North Greenland. — Medd. om Grønland **128**, no. 6.
 KNUTH, E., 1965: Den 3'die Pearyland Expedition. — Rapport
 — : Den 4de Pearyland Expedition. — Rapp. (Under forberedelse).

RØEN, U., 1965: Ornithologiske observationer på 3. Pearyland Expedition sommeren 1964. — Dansk Ornith. Foren. Tidss. **59**: 85-91.
 SALOMONSEN, F., 1950-51: Grønlands fugle. — København.
 WINGE, H., 1898: Grønlands Fugle. — Medd. om Grønland **21**, no. 1.

Manuskriptet modtaget 20. feb. 1967.

Forfatterens adresse: stud. scient. Jean Just, Prøvelyst pr. Hillerød